

VZDĚLÁVÁNÍ PŘÍSLUŠNÍKŮ EKONOMICKÉ SLUŽBY ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY OD ROKU 1919 DO SOUČASNOSTI

TRAINING OF MEMBERS OF THE ECONOMIC SERVICE ARMY OF THE CZECH REPUBLIC FROM 1919 TO THE PRESENT

Roman HORÁK, Lenka BRIZGALOVÁ, Alojz FLACHBART

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 30.04.2024

Schválený: 14.06.2024

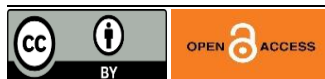
Vydaný: 30.06.2024

ABSTRACT

The aim of the article is to analyse the development of the education of the members of the economic service of the Army of the Czech Republic from 1919 to the present. The beginnings of the education of economic service specialists are connected with the establishment of Czechoslovakia and the Czechoslovak Army in 1919 and the operation of the French mission in Czechoslovakia. The development was interrupted by the German occupation. In 1953, the military schools were reformed. A major reorganisation of the system, including the education of the economic service, was reformed in 1970. With partial changes, the new system functioned until the division of Czechoslovakia in 1993. In 2004, a change was made to the military education system in connection with the reduction of the number of professional soldiers, the end of military basic service and the professionalization of the ACR. The article introduces the reader to the development of education, the establishment and dissolution of military schools, the conditions and length of study, the subjects studied and the changes that have taken place during the defined years. This is the first comprehensive material dealing with the history of education of specialists of the economic service of the Army of the Czech Republic.

KEYWORDS

Army of the Czech Republic, economic service, financial service, University of Defence, military education.

© 2024 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

Vzdělání je souhrnem znalostí, dovedností a schopností, které lidé získávají prostřednictvím vzdělávání, výuky a studia. V češtině je pojem vzdělávání užíván i v užším významu jako formálně uznané výsledky vzdělávání nebo učení, popřípadě kvalifikace uvedená v Národní soustavě kvalifikací. Původ slova vzdělání – „edukace“, odkrývá teorii její

funkce. Latinské slovo educare pochází z kořenů znamenajících „vedení ven“ nebo „vedení vpřed“ s možnými implikacemi vývoje vrozených schopností a rozšíření horizontů.

Bedřich Loewenstein, česko-německý historik se specializací na moderní evropské dějiny s přesahem do dalších společenskovědních disciplín o významu vzdělávání napsal: *„Vzdělání není jen akumulované vědění, pouhá konzumace literatury, humanistická dekorace. Jde o vnitřní proměnu člověka, o osvobodivé pochopení souvislostí a nárůst sociální představitivosti“*. (Loewenstein)

Vzdělávání vojáků představuje speciální oblast vzdělávání, které se v Evropě začíná rozvíjet v 17. a 18. století. Mezi první vojenské školy patří Vojenská škola dělostřelectva a kresby, Lisabon (1640), Královská vojenská akademie, Sandhurst (1741), Écol Militaire, Paříž (1751), Tereziánská vojenská akademie, Wiener Neustadt (1751). Specialisté administrativních (intendančních) služeb se začínají odborně vzdělávat až po 1. světové válce.

Vysokoškolské vzdělávání v resortu obrany má své významné postavení v přípravě vojenského personálu. V souladu s Koncepcí přípravy personálu pro potřeby resortu Ministerstva obrany ČR (Koncepce přípravy personálu, 2019) je cílem tohoto vzdělávání absolvent, voják, který je univerzitně vzdělaný, profesně připravený, jazykově vybavený, fyzicky zdatný a morálně vyspělý (Koncepce přípravy personálu, 2019).

Historií a vývojem vojenského školství na území České republiky se zabývá řada publikací, jsou předmětem bakalářských i diplomových prací vysokých škol. Oblast vzdělávání specialistů ekonomické (finanční) služby v nich, ale doposud nebyla zastoupena. Tento článek podává první ucelený přehled vývoje vzdělávání příslušníků ekonomické služby od roku 1919 až do současnosti. Článek se nezabývá rozmezím let 1939–1945, z důvodu, že všechny vysoké školy na území protektorátu Čechy a Morava byly zakázány 17. listopadu 1939, na základě vyhlášky říšského protektora K. von Neuratha.

Zkoumání této problematiky se z různých úhlů pohledu věnovali například Vondrášek, Chrastil a Němec (1996), kteří se zabývali problematikou vzdělávání vyšších velitelů a štábních důstojníků v československé armádě v letech 1918–1993. V roce 1928 vyšla publikace *Československá armáda v prvním desetiletí republiky* (Praha, 1928), která se zabývala obdobím let 1918–1939. Tato publikace představuje tehdejšího ministra národní obrany Františka Udržala a zabývá se organizací armády, odvody a brannou povinností, ale také legionářskou tradicí našeho vojska, zbraněmi a střelivem, vojenským výcvikem a vojenskou legislativou. Straka (2014) publikuje na stránkách Vojenského historického ústavu o Francouzské vojenské misi v Československu v letech 1918–1938 a také *O unifikaci československé branné moci* (2016). Pět let trvání vojenské intendantní školy (Vermach, 1925) objasňuje vznik a vývoj intendantní školy, uvádí seznam učitelů, kteří se podíleli na vzdělávání této školy od jejího vzniku, seznam posluchačů školy, objasňuje pojem intendant a jeho úlohu, zásady a správu hospodářské soustavy v armádě, pojednává o praktickém vojenském hospodářství a o výživě armády. Krčmář (2022) se ve své bakalářské práci věnuje školnímu systému v českých zemích od tereziánských reforem až do druhé poloviny

19. století, vojenskému školství v habsburské monarchii, dějinám kadetního vzdělávání a také ideálu rakousko-uherského důstojníka. Šach a kol. (2006) se zabývá Československou armádou v prvním poválečném desetiletí, v období od května 1945 až do května 1955. Augustin (2015) ve své bakalářské práci pojednává o mimoválečném období 1918–1948 z pohledu politické a obranné situace, vzniku a vývoje čs. armády a také vzniku vojenského školství, zabývá se také obdobím 1948–1989, politickou situací a vojenským školstvím v období po roce 1989.

Autoři článku si stanovili za cíl provést retrospektivu vzdělávání příslušníků ekonomické (finanční) služby Armády České republiky od vzniku československé armády v roce 1919 až do současnosti. Jedná se o první historické pojednání předkládající přehled o vývoji vojenského vzdělávání, které se věnuje ekonomické (finanční) specializaci. Autoři rozdělili vývoj do následujících období. Prvním obdobím je období od roku 1919 do roku 1939, druhé období od roku 1945 do 1971, třetí od roku 1972 do 1989, čtvrté období od 1990 do roku 2004, páté období od září 2004 až do současnosti. Při zpracování byly použity základní vědecké metody, metoda rešerše, sběru dat a jejich analýza.

Autoři by chtěli poděkovat za cenné rady a připomínky kolegů z Odboru přípravy personálu a podpory akvizic, Agentury finanční AČR.

1 OBDOBÍ 1919–1939

Vzdělávání kadetů (budoucích důstojníků) na začátku 20. století bylo směřováno tak, aby důstojník mohl po odchodu do výslužby, díky svému vzdělání, být na trhu práce rovnocenným konkurentem absolventům civilních škol. Vzdělávání bylo zaměřeno na vojenské a inženýrské odbornosti, nikoliv na intendantní (týlové) odbornosti.

Nová československá armáda vznikala v letech 1918–1920. Československé vojsko bylo na počátku nesourodou organizací, s nejednotnou výzbrojí a výcvikem a s vojenskými předpisy platnými z dob rakousko-uherské armády. Byl nedostatek hospodářsko-správních pracovníků a složitost situace umocňovala absence efektivní organizace a postupů. Jednotlivé skupiny vojáků neměly kázeň, ani jednotné velení. Po ukončení válečných operací na Slovensku koncem roku 1919 bylo přistoupeno k vybudování československé armády pod vedením francouzské vojenské mise.

Francouzská vojenská mise v Československu na žádost československé vlády byla zřízena v Praze 13. 2. 1919 jako pomoc při formování nové Československé armády. Jednalo se o stanovení strategických cílů, velitelské struktury a rozvoje vojenských vzdělávacích institucí. Fakticky byla ukončena k 1. 1. 1926 a oficiálně v roce 1938. (Straka, 2014) V tomto období také proběhla stabilizace vyšších velitelství a jim podřízených útvarů. Byly vytvořeny základy pro budoucí unifikační proces. (Straka, 2016) Mírová výstavba armády byla zahájena v roce 1920, spojením zahraničního a domácího vojska. Hlavnímu štábu podléhala zemská vojenská velitelství, následovaly divize jako základní vyšší jednotka a brigády. Jejich velitelství měla status vyšších velitelství. Útvary se členily na hlavní zbraně (pěchota, dělostřelectvo,

letectvo a jezdeckvo) a pomocné zbraně, např. ženisté a služby. Mezi služby patřily služby technické (zbrojní, letecká, ženijní, telegrafní, automobilní, stavební, železniční a vozatajská), zdravotnická, intendantní (Augustin, 2015), tj. hospodářsko-správní, justiční, duchovní, doplňovací a početní, remontnická a veterinářská.

V souladu se zkušenostmi z 1. světové války byla armáda brána jako důležitá spotřební součást národního hospodářství, která spotřebovává jen to, co národní hospodářství vyprodukuje již v míru. Podle Vermacha (Vermach, 1925) obsahovala hospodářská správa zásady a opatření pro uspokojení potřeb armády s důrazem na plánování. Součástí strategických plánů armády se staly hospodářské plány včetně hospodářského mobilizačního plánu sestaveného na základě hospodářských statistických dat. Základní zásadou hospodářské správy byla účelnost, tedy zabezpečení potřeb armády. V dalším pořadí se vyžadovalo, aby se se svěřenými prostředky nakládalo hospodárně. Měřítkem schopností mírové hospodářské správy byla podle Vermacha (Vermach, 1925) její připravenost na válku. Hospodářsko-správní služba (intendantní služba) na vojskové úrovni zajišťovala vojska stravováním, výstrojí, poskytovala ubytování. Součástí byla obchodní a finanční služba, která zahrnovala tzv. požitkové, účetní, rozpočtové, zaopatřovací a kontrolní činnosti. Na útvarech byly označovány tyto činnosti jako vojenské hospodářství.

Potřeba zajistit řádný a odborný chod intendantní služby na všech stupních řízení včetně Ministerstva obrany vedla k založení Intendantní školy¹ dne 20. 9. 1920. (Vermach, 1925) Původně měly přednášky probíhat v prostorách Vysoké obchodní školy v Praze na Albertově. Vzhledem k organizačním a obsahovým problémům² bylo rozhodnuto využívat externí učitele, kteří docházeli do vyhrazené místnosti v Praze na Pohořelci. Studium obsahovalo předměty jako organizace armády, hospodářsko-správní služba v míru, intendantní služba v poli, technická-vyživovací služba, účetnictví, kontrola, technologie, automobilismus, hipologie, francouzština, právo, národní hospodářství, jízda na koni. Chyběly nové předpisy v českém jazyce, německé předpisy byly poplatné jiné organizaci armády. Postupně byly přidávány nové předměty, úřední čeština, hospodářská geografie, technologické laboratoře. Studenti navštěvovali průmyslové a zemědělské podniky, z nichž mnohé věnovaly cenné učební pomůcky, vzorky, sbírky.

Ve druhém ročníku posluchači navštěvovali přednášky na Válečné škole, aby mohli své znalosti aplikovat podle námětů prováděných na Válečné škole. V rámci své závěrečné exkurze posluchači intendantní školy museli řešit úkoly z intendantní služby společně s určenými důstojníky generálního štábu k zajištění jednotného postupu (zásobování, řízení výroby potravin, služeb, skladování apod.). Z těchto exkurzí byly pořádány přednášky a zpracovány práce na témata: o problémech války, válečný průmysl francouzský, studium světové války z pohledu intendantního, burza a její obchody, válečné půjčky, dopravnictví, finanční mobilizace Ameriky (USA), rozbor zákonů o ubytování vojska apod. Učitelé školy se skládali

¹ Škola pro výchovu důstojníků zásobovacího sboru.

² Studium na Intendantní škole mělo trvat 3 roky a na Vysoké obchodní škole 4 roky.

z interních učitelů, externích (důstojníků zbraní a služeb včetně důstojníků francouzské vojenské mise) a civilních učitelů (právníků, ekonomů ze škol i praxe). Pro výchovu příslušníků pro výkonnou službu při této škole byla v roce 1923 zřízena škola pro výchovu důstojníků hospodářsko-správní služby z povolání, která fungovala až do roku 1926. Pro nedostatek volných služebních míst v hospodářsko-správní službě byla výuka ukončena. Tyto školy byly pod jednotným velením intendantní školy. (Československá armáda, 1928). Tato škola byla v zájmu pozornosti i jiných států (např. Japonsko, Polsko, Litva). První ročník absolvovalo 14 důstojníků armády i četnictva. Je možno konstatovat, že 20. 9. 2023 uplynulo 103 let od založení první instituce, která vzdělávala i důstojníky dnešní ekonomické služby.

Postupně škola měnila název a rozšiřovala se. V roce 1922 se přejmenovala na Vojenskou intendantní školu a v roce 1934 na Vysokou intendantní školu, která pořádala také speciální kurzy pro důstojníky a rotmistry zásobnictva, pro důstojníky hospodářské služby, pro důstojníky účetní kontroly, pro důstojníky správní služby z povolání, kurz pro důstojníky oděvnictví. Absolventi této vysoké školy byli zařazováni do týlových funkcí na stupni svazek a výše. Vysoká intendantní škola byla zrušena v roce 1939.

Vojenské školy byly tvořeny následujícími školami: Válečná škola (Praha), Intendantní škola (Praha), Vojenská akademie (Hranice), Učiliště pro pěší vojsko (Milovice), Dělostřelecké učiliště (Olomouc), Vzduchoplavecké učiliště (Cheb), Jezdecké učiliště (Hodonín), Ženíjní učiliště (Litoměřice), Telegrafní učiliště (Kutná Hora), Železniční učiliště (Pardubice), Vozatajské učiliště (Praha), Automobilní učiliště (Praha), Škola pro tělesnou výchovu (Praha), Vojenský zeměpisný ústav (Praha), Vojenský archiv a muzeum (Praha). (Augustin, 2015)

2 OBDOBÍ 1945–1971

Po skončení druhé světové války, od podzimu 1946, v rámci Vysoké školy vojenské poskytovala vzdělání intendantům obnovená Vysoká intendantní škola. V tomto krátkém období se vojenské vzdělávání orientovalo na vzdělávání podle vzoru vojenského vzdělávání Velké Británie, které bylo ukončeno únorem 1948. V roce 1948 byla škola přejmenována na Vysokou týlovou akademii. Základní přípravu důstojníků hospodářské služby v období 1945–1950 zabezpečovala Vojenská akademie v Hranicích formou školení poručíků hospodářské služby. Studium bylo dvouleté a tento obor tvořilo 10 % posluchačů akademie. Dále od léta 1945 byla zřízena Škola pro důstojníky hospodářské služby z povolání a v záloze v Hostinném nad Labem. (Šach, 2006)

Od srpna 1950 proběhla reforma vojenského školství podle sovětského vzoru. Součástí této soustavy se stalo Intendantní učiliště s dvouletou dobou studia v Žilině. V roce 1953 vznikly vojenské školy podle odbornosti, které vyžadovala nová armáda a sovětští poradci. Odborníci v oblasti finanční služby byli vzděláváni na Vojenské akademii v Bratislavě. Vzdělávání bylo z počátku dvouleté podle potřeb armády a vývoje jednotlivých oblastí finanční služby a absolventi končili v hodnosti poručíka. Nebylo to ještě vysokoškolské vzdělávání, ale

pro naplnění cílů a úkolů, které byly kladeny na finanční službu, bylo v té době dostatečné. Vzdělávání na Vojenské akademii v Bratislavě bylo rozšířeno na tříleté studium. Výuka byla zaměřena již na konkrétní oblasti finanční služby, které plnila na všech stupních velení armády. Konkrétně se jednalo o financování armády, peněžní náležitosti vojáků z povolání, vojáků základní služby a odměňování občanských zaměstnanců, finančně právní problematiku, pokladní službu, účetnictví a finanční řízení za branné pohotovosti státu. Absolventi ještě neměli úplné vysokoškolské vzdělání.

Z hlediska obsahu výuky byl znatelný posun k výuce předmětů, které odpovídaly vládnoucí komunistické ideologii (marxisticko-leninská filozofie, vědecký komunismus, stranicko-politická práce a politická ekonomie). Výuka účetnictví v podmínkách ministerstva obrany a peněžních náležitostí vojáků a občanských zaměstnanců byla součástí výuky vojenských odborných předpisů, které činily větší časovou část přípravy. Spolupráce s civilními vysokými školami a zahraničními školami neexistovala. Každý zájemce o studium musel mít maturitní zkoušku. Úplné vysokoškolské vzdělávání si většina absolventů dokončila na civilní vysoké škole. Absolventi byli vyřazeni v hodnosti poručíka.

V průběhu 60. let 20. století proběhla reforma vojenských škol, včetně redislokací škol a délky studia. Podařilo se prosadit srovnatelnost vojenského a civilního vysokoškolského vzdělání. Nová soustava postupně omezila přípravu důstojníků na vojenských učilištích. Od počátku 70. let se učiliště stala zařízeními na přípravu praporčíckého sboru. V rámci čistek v armádě proběhla další změna vojenského vzdělávání, která do určité míry narušila kontinuitu pedagogického sboru a zároveň pro řadu posluchačů znamenala ukončení vzdělávání a propuštění z armády.

3 OBDOBÍ 1972–1989

Od 1. 9. 1972 byla provedena reorganizace vojenského školství. Ke stávajícím vysokým vojenským školám přibyla od 1. 9. 1972 Vojenská politická akademie v Bratislavě a Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově. K 1. 9. 1973 se síť vysokých vojenských škol dále rozšířila o Vysokou vojenskou technickou školu v Liptovském Mikuláši, Vysokou vojenskou leteckou školu v Košicích, Vysokou vojenskou velitelsko–technickou školu v Martině a Vysokou vojenskou školu týlového a technického zabezpečení v Žilině, kde bylo vzdělávání zaměřeno zejména na obory finanční služba, proviantní služba, výstrojní služba a služba pohonných hmot a maziv. Studium bylo čtyřleté, ukončeno státními zkouškami dle odbornosti, a absolventi získali titul inženýr (Ing.) a hodnost poručíka.

Ve výuce orgánů finanční služby mimo předmětů, které byly součástí marxismu a leninismu (filozofie, politická ekonomie, stranicko–politická práce a vědecký komunismus) byla výuka zaměřena hlavně na předměty, které byly z oblastí ekonomie, práva, řízení a vojenství. V rámci vývoje obsahu studijních dokumentů se přednášely tyto předměty:

- Ekonomika odvětví;

- Teorie řízení;
- Finance;
- Statistika;
- Podniková ekonomika;
- Účetnictví (jednoduché);
- Rozpočet a financování;
- Finančně právní problematika, (škody, úrazy, regresy, pohledávky v resortu obrany);
- Kontrolní činnost;
- Peněžní náležitosti v Československé armádě (vojáků z povolání, vojáků základní služby a občanských zaměstnanců), včetně sociálního a nemocenského zabezpečení a zdanění příjmů;
- Organizace a řízení finanční služby v Československé armádě;
- Veřejná ekonomika;
- Taktika, Týlové služby, Topografie, Informatika, Cvičení v terénu, Finanční služba za branné pohotovosti státu;
- Tělocvik;
- Odborná stáž u útvaru od konce druhého ročníku v každém semestru;
- Právo (zákoník práce);
- Odměňování ve veřejném sektoru.

Studenti první dva roky vykonávali zároveň vojenskou základní službu a v průběhu této služby mohli být povyšováni do hodnosti svobodník – četař podle studijních výsledků. Ve třetím a čtvrtém ročníku byli jako vojáci v další službě povyšováni do hodnosti podporučík, s výhodami užívat civilní oděv mimo služební dobu, s příplatkem 500 Kčs k služnému. Průměrný počet studentů v jednotlivých odbornostech a ročnících se pohyboval kolem 28 až 30 studentů. U finanční služby v roce 1975 bylo v prvním ročníku 32 studentů, ve druhém ročníku 28, ve třetím ročníku 29 a ve čtvrtém ročníku 30 studentů. Počty studentů odpovídaly potřebám Československé lidové armády. Mimo finanční služby byly vzdělávány další týlové (logistické) odbornosti, jako proviantní, výstrojní služba, služba PHM a maziv. Po absolvování školy absolventi získali titul inženýr, ekonom armády. Specialisté zdravotní služby byli připravováni na Střední vojenské škole v Žilině, kde se počty studentů v ročnících pohybovaly kolem 110 studentů v ročníku.

K 1. 9. 1983 byla provedena další reforma vojenského vysokého školství. Došlo ke sloučení škol: Vysoké vojenské školy pozemního vojska hrdiny SSSR kpt. Otakara Jaroše ve Vyškově s dalšími vojenskými vysokými školami dislokovanými na Slovensku a to ze Žiliny (týlové a finanční služba) a z Martina (dělostřelectvo a raketové vojsko). Ve Vyškově byly vytvořeny čtyři samostatné fakulty, které byly zaměřeny na vojenskoodborné vzdělání, vysokoškolské inženýrské nebo inženýrsko ekonomické vzdělání pro výkon základních a středních důstojnických funkcí. Zde pokračovalo vzdělávání studentů finanční služby až do roku 1990. Škola byla přejmenována na Vysokou vojenskou školu pozemního vojska trojnásobného hrdiny ČSSR a hrdiny SSSR armádního generála Ludvíka Svobody.

Poslední absolventi 4-letého inženýrského studia končili až v roce 1995, bakalářské studia studovali až od roku 1991. V roce 1991 studium finančních specialistů přešlo na dvoustupňové vzdělávání, tzv. 3+2, tři roky bakalářské studium ukončené závěrečnými zkouškami a obhajobou bakalářské práce, s titulem Bc. (bakalář) a následně navazující dvouleté magisterské studium ukončené státními zkouškami a obhajobou diplomové práce a titulem Ing. (inženýr) a hodností poručík. Modul finanční služby mohli studovat i civilní studenti, stejně tak jako vojenští, tři roky bakalářské a dva roky magisterské studium od roku 1992. V návaznosti na snižování počtů vojáků z povolání a redukci vojenských zařízení byla škola reorganizována a vznikly dvě fakulty, Fakulta řízení vojenských systémů a Fakulta ekonomiky obrany státu, která se soustředila mimo všeobecné logistiky a logistických služeb na přípravu finančních specialistů.

Absolventům vysokých vojenských škol, specializace finanční služba, bylo od roku 1980 umožněno na základě výběru pokračovat ve studiu, po splnění odborné praxe u útvaru (prapor, pluk, letka) v minimální délce alespoň 3 až 5 let na Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně, Fakultě velitelské a štábní, v tzv. postgraduálním studiu dvouletém (čtyř až šestisemestrálním). Studium bylo zaměřeno na nadstavbové vojenskoodborné vzdělání a vysokoškolské inženýrské nebo inženýrsko ekonomické vzdělání pro výkon vyšších důstojnických funkcí. Výuku specializací finanční, proviantní, výstrojní a pohonných hmot a maziv a vševojskového týlu zajišťovala Katedra týlu (pozdější Katedra logistiky). Posluchači vševojskových specializací a velitelských směrů (motostřelecké, tankové, dělostřelecké, ženijní, letecké) absolvovali tři roky.

Studium bylo ukončeno státními zkouškami ze tří předmětů a obhajobou závěrečné práce. Absolventi, finanční specialisté byli předurčení na vyšší stupně velení v Československé lidové armádě (1954–1990), jako náčelníci finanční služby brigády (např. 4. rtb ve struktuře PVOS), divize a vyššího stupně velení. U velitelských odborností na pozice náčelník štábu pluku, praporu, zástupce velitele, případně velitel praporu, oddílu apod. Většina absolventů byla po ukončení studia povyšována do hodnosti majora.

4 OBDOBÍ 1990–2004

Po roce 1989 nastává zlom v systému vysokoškolského vzdělávání. Po přijetí nového zákona o vysokých školách v roce 1990 (Zákon č. 172/1990) byly vytvořeny zcela nové podmínky pro vojenské vysoké školství, resp. i pro vzdělávání finančních specialistů v základní vysokoškolské a nadstavbové části.

Dalším významným impulsem změn ve vzdělávání finančních specialistů bylo zahájení přístupových kroků nezbytných pro přijetí ČR do NATO. Učitelé obou vysokých škol navazovali spolupráci se zahraničními vysokými vojenskými školami, zvyšovali své jazykové schopnosti a začali se adaptovat na zcela jiné podmínky výuky a studia na vysoké vojenské škole. Učitelé se seznamovali s moderními ekonomickými teoriemi (neoklasická, keynesiánská,

neokynesiánská, liberalismus), teoriemi řízení zdrojů (Planning, Programming, Budgeting Systems) a novými metodami, které byly uplatňovány v resortech obrany, s podvojným účetnictvím, manažerským účetnictvím a controllíngem, peněžními náležitostmi a systémy sociálního zabezpečení vojáků z povolání. Nejčastější kontakty byly navázány se školami v USA, Velké Británii, Německu, Rakousku, Francii, Itálii a Belgii. Spolupráce byla speciálně rozvíjena s vojenskými školami států V4. Byly organizovány semináře, mezinárodní konference, kurzy řízení zdrojů, finančního systému a standardizačních postupů v NATO. Docházelo také ke společnému publikování v odborných publikacích. Příkladem takovéto spolupráce je publikace Východiska pro konstituování ekonomiky armády. (Horák, 2002)

Toto vše mělo za následek kvalitativní změnu výuky finančních specialistů. Otevření se vojenských vysokých škol civilními sektoru znamenalo navázání spolupráce s veřejnými školami, jako např. Masarykovou univerzitou, Karlovou univerzitou, Vysokou školou ekonomickou a dalšími. Toto období lze charakterizovat jako období přechodu od učení se předpisům ke studiu ekonomie, účetnictví, finančního řízení a managementu, ale i předpisům finanční (ekonomické) služby.

Významnou skutečností, která zcela změnila i vysokoškolské vzdělávání finančních specialistů byla zásadní změna ústavního pořádku, nových zákonů a prováděcích vyhlášek nezbytných k realizaci finančního zabezpečení v resortu obrany. Tyto změny vedly ke zrušení disponentského systému financování, zavedení podvojného účetnictví do resortu obrany a následné reorganizace finanční služby. Roky 1993 a 1994 byly revolučním obdobím, které bylo umocněné rozdělením společného státu České a Slovenské federativní republiky na dva samostatné státy s vlastními ozbrojenými silami. Finanční služba v souvislosti s rozdělením federace se musela vypořádat s odchodem příslušníků finanční služby do Ozbrojených sil Slovenské republiky nebo mimo činnou službu z důvodu redukce počtů útvarů i vojáků. Studenti, kteří vstoupili do Ozbrojených sil SR ve 4. ročníku dodělali ve Vyškově státnice v červenci 1993. Studenti třetího a nižších ročníků školu dokončovali na Slovensku, jejich odchod proběhl v létě 1993.

Po zhruba 38 letech, dnem 1. 1. 1994, byl vytvořen nový systém organizace dvou linií finanční (později ekonomické) služby. První linii tvořila struktura územních Vojenských finančních úřadů (VFÚ), která zabezpečovala vojenské útvary a druhá linie velitelská. Obě linie byly odborně řízeny Sekcí finanční MO (Ministerstva obrany). Hlavní výkon finančního zabezpečení byl přenesen na VFÚ, v čele s Hlavním finančním úřadem Ministerstva obrany (HFÚ-MO). Finanční služba byla podstatně zredukována. Velitelé součástí ztratili nástroj k řízení finančního hospodaření. Finančně ekonomická činnost byla vymezena jako komplexní finanční zabezpečení, které představuje všechny činnosti spojené se zajišťováním a vydáváním finančních prostředků, s řízením a zabezpečováním platových, sociálních, cenových a finančně právních otázek v rozpočtovém úseku MO a jejich kontrolu v míru i za branné pohotovosti státu.

HFÚ MO byl orgánem vrchního ředitele Sekce finanční Ministerstva obrany České republiky (SF MO ČR, která byla v roce 2021 přejmenována na Sekci ekonomickou - SE) pro zajištění výkonu státní správy v oblastech rozpočtování a financování, účetnictví a výkaznictví, realizace platové politiky, informační podpory řízení finančního zabezpečení, finančně právní problematiky a finanční kontroly. HFÚ-MO byl přímým nadřízeným všech VFÚ a řídil je velitelsky, odborně i metodicky. V organizačních strukturách byla vytvořena civilní i vojenská funkční místa pro finanční odbornosti. Ve výuce na VVŠ PV byl tím důraz položen na podvojně účetnictví a na specifika účtování u VFÚ.

Organizace vysokoškolského a postgraduálního studia v resortu federálního ministerstva obrany platila do konce roku 1992, kdy došlo k rozdělení České a Slovenské federativní republiky a byla zrušena s vydáním nového zákona o vysokých školách. V samostatné České republice studium pokračovalo pro české studenty na Vojenské akademii v Brně, kdy původní postgraduální studium finančních specialistů bylo převedeno na specializační praporní a brigádní štábní kurzy v délce deseti týdnů a tři měsíce. Výuka se zaměřovala především na prohloubení znalostí v oblastech finanční služby, částečně na vojensko odbornou přípravu, manažerské dovednosti. Kurzy byly ukončeny obhajobou závěrečné práce.

Zároveň ve smyslu nového vysokoškolského zákona byly poprvé akreditovány doktorské studijní programy „Teorie ekonomiky obrany“ a „Finanční zabezpečení AČR“, které umožňovaly rozšíření vzdělání finančním specialistům, vojákům i civilistům. Vysokoškolské vzdělávání finančních specialistů pokračovalo na Vysoké vojenské škole pozemního vojska ve Vyškově až do vzniku Univerzity obrany 1. 9. 2004.

5 OBDOBÍ OD ZÁŘÍ ROKU 2004 DO SOUČASNOSTI

Další změny v systému studia nastaly 1. 9. 2004, kdy byla ze zákona zřízena Univerzita obrany sloučením Vojenské akademie v Brně, Vysoké vojenské školy pozemního vojska ve Vyškově a Vojenské lékařské akademie Jana Evangelisty Purkyně v Hradci Králové. Fakulta velitelská a štábní Vojenské akademie byla zrušena. Univerzita obrany (dále jen UO) měla tři fakulty:

- Fakultu ekonomiky a managementu se sídlem v Brně;
- Fakultu vojenských technologií se sídlem v Brně;
- Fakultu vojenského zdravotnictví se sídlem v Hradci Králové.

Na Fakultě ekonomiky a managementu byla výuka zaměřena na studium velitelských modulů, logistiky, finanční služby a personalistiky. Fakulta vojenských technologií byla zaměřena na technické obory, ženíjní, letecké, automobilní apod. Fakulta vojenského zdravotnictví byla zaměřena na studium všeobecného lékařství, farmacie a zubního lékařství, (později i nelékařský management zdravotnictví).

Modul finanční služba se začal studovat na Fakultě ekonomiky a managementu pod názvem Řízení kvality a probíhal v tříletém bakalářském a navazujícím dvouletém magisterském studiu. Studenti byli zařazeni do modulu od prvního ročníku a výuka byla realizována prostřednictvím teoretických a oborových předmětů.

K teoretickým předmětům patřila Ekonomie I, Dějiny ekonomických teorií, Ekonomika obrany státu a Ekonomie II. Oborové předměty zahrnovaly větší množství předmětů, k nimž patřily: Manažerská ekonomika, Hospodářská politika, Investice, Manažerské účetnictví, Marketing veřejného sektoru, Platová politika, Finanční zabezpečení, Firemní finance, Řízení jakosti, Akvizice a investiční činnost, Daňová soustava, Financování ozbrojených sil, Finance. Studenti v rámci studia absolvovali jednoměsíční odbornou stáž u vybraných útvarů, u vojsk, kde stáž byla zaměřena na výuku odborných předmětů v daném semestru, jak v bakalářském tak i v magisterském studiu.

Modul finanční služby mohli studovat i civilní studenti, jak v bakalářském tak i v magisterském studiu, bez jakékoliv vázanosti na resort obrany. Studium bylo tříleté pro bakalářské a dvouleté pro magisterské studium. Pro civilní studenty bylo umožněno studovat tento modul i dálkově, formou soustředění, 2 až 3 týdnů za semestr. Rozsah odborných předmětů se nelišil od vojenských studentů, studenti civilního studia neabsolvovali pouze výuku vojenských předmětů, jako polní výcvik, odborná stáž, střelecká příprava, taktika a podobně. V průměru bylo v ročníku 8 až 10 studentů vojenských, civilních i více. Pro důstojníky finanční služby byl Univerzitou obrany v Brně realizován Akademický kurz pro příslušníky finanční služby v roce 1996, který je uznávaný jako kurz pro vyšší důstojníky.

V roce 2012 byla finanční služba přejmenována na ekonomickou službu v souladu s Bílou knihou o obraně (Bílá kniha, 2011) (přechod na ekonomické řízení) a přijetím rozkazu ministra obrany k finančnímu řízení a zabezpečení (Rozkaz ministra obrany č. 72) a následně implementaci controllingu v roce 2017. (SE MO ČR). V roce 2014 došlo k změně akreditace pro specializaci ekonomická služba, tzv. SP 2014, která začala platit od 1. 9. 2015. K tomuto datu bylo zrušeno civilní studium v modulu Řízení kvality a bylo zahájeno souvislé pětileté prezenční studium vojenské.

Změnil se celkově i systém studia v tom, že studenti nenastupovali v prvním ročníku přímo do modulů, ale první tři roky studovali společně tzv. teoretický základ, který byl tvořen předměty jako matematika, ekonomie, veřejná ekonomika, taktika, vojenské umění, historie vojenství, právo, tělesná a pořadová příprava a také jazyky. Povinný jazyk je angličtina a volitelné jazyky jsou němčina, francouzština, španělština, ruština. Studenti byli v šestém semestru rozřazováni do jednotlivých modulů dle požadavku resortu obrany na počty studentů. V modulu Řízení finančních zdrojů se počty studentů pohybovaly od 6 do 10 studentů, každý akademický rok.

Výuka v modulu byla a je v kompetenci Katedry řízení zdrojů (bývalé Katedry ekonomiky a managementu), která se přejmenovala k 1. 9. 2015. V rámci katedry se vytvořila skupina řízení finančních zdrojů, která je zaměřena na výuku výhradně modulových předmětů,

jako jsou Finanční a ekonomické řízení, Management a ekonomické informační systémy, Realizace osobních výdajů, Účetnictví a Controlling. Mimo toho studenti pokračují ve studiu jazyků, v předmětech Ekonomika ozbrojených sil, Tělesná příprava, Diplomový seminář, vojenské odborné předměty a odborná stáž u útvarů a zařízení.

Od roku 2019 je akreditován nový studijní program SP 2019, kdy je změněn teoretický základ, ze kterého jsou vyjmuty ekonomické předměty a studenti studují Leadership, Management, Matematické metody, Právo bezpečnosti a obrany, Příprava v poli, Tělesná výchova, Vojenská historie, Aplikované vojenské technologie, Taktika, Pravděpodobnost a statistika, Kvantitativní metody a další jazyky, kdy studenti vybírají z jazyka francouzského, německého a ruského. Předměty profilujícího základu studenti začínají studovat v 8. semestru a mezi tyto předměty patří Finanční řízení, Realizace osobních výdajů, Účetnictví a ekonomické informační systémy a Ozbrojené síly a společnost.

Pro absolventy modulu Řízení finančních zdrojů, kteří jsou předurčení na vyšší funkce v ekonomické službě a tím pádem i vyšší hodnosti major, podplukovník a plukovník, Univerzita obrany organizuje kurzy vyšších důstojníků, kterých se účastní i důstojníci ekonomické služby od útvarů. (Od 1. 3. 2024 platí, že na jmenování do hodnosti kapitána a majora je nutno mít kurz nižších důstojníků organizovaný Velitelstvím výcviku Vojenské akademie ve Vyškově) Kurz je ukončen závěrečnou zkouškou a absolvent může být povýšen do vyšší hodnosti podle plánované funkce, například na brigádě nebo velitelství podle druhu vojska.

Absolventi modulu Řízení finančních zdrojů byli a jsou vysíláni do zahraničních misí AČR (MO). V misích vedle vojenských povinností museli plnit i úkoly finančního zabezpečení české jednotky a vyslaných vojáků ve spolupráci s aliančními jednotkami a v rámci tzv. hostitelské podpory (Host National Support - HNS). Příslušníci ekonomické služby jsou vysíláni na funkční místa velitelství NATO.

ZÁVĚR

Autoři ve svém článku předložili prvotinu mapující historii vzdělávání vojenských specialistů finanční (ekonomické) služby. Autory zaujalo úsilí a moderní názory našich předchůdců, se kterými přistoupili k založení intendantní školy, později vysoké intendantní školy. A to zejména zkušenosti z 1. světové války, včetně zkušeností našich legií. Snažili se propojit znalosti intendantní služby s činností a rozhodovacími procesy velitelů, kladli důraz na přípravu příslušníků intendantní služby na mírovou i válečnou situaci, na organizaci a přípravu národního hospodářství a na možné ozbrojené střetnutí. Naši předci viděli nezbytnost srovnání a propojení vojenského odborného školství s civilním vzděláváním, dále viděli prospěch ze spolupráce s armádami jiných spřátelených zemí.

Z hlediska odborného obsahu vzdělávání byly vyučovány předměty všeobecného ekonomického zaměření, ale i finančních náležitostí vojáků, občanských pracovníků, rozpočtu, účetnictví a finančního práva podle zákonů a platných vojenských předpisů.

Školství bylo pod vlivem francouzské vojenské mise včetně přijaté koncepce vojenského vzdělávání v resortu obrany. Po 2. světové válce byly snahy o směřování koncepce vojenského vzdělávání podle britského vzoru ukončeny v roce 1948. Následující období vojenského vzdělávání až do roku 1989 bylo zcela pod vlivem systému vzdělávání v Sovětské armádě. Týkalo se to obsahu i rozsahu výuky (zejména předměty, které byly součástí marxismu-leninismu). Těžiště odborných předmětů bylo zaměřeno na předměty Finance a Účetnictví a následně se orientovalo zejména na finanční náležitosti vojáků, občanských pracovníků, rozpočtu, účetnictví a finančního práva v resortu obrany podle zákonů a podle vojenských předpisů.

Zásadní změna ve vzdělávání finančních specialistů nastala až po roce 1989 přijetím zákona o vysokých školách. Po rozdělení Československa a po vzniku AČR v rámci redukcí a reorganizací, které byly součástí reformy, se vzdělávání finančních specialistů zásadně změnilo. Otevřelo se civilnímu tuzemskému i zahraničnímu vzdělávání. Postupně se vzdělávání finančních specialistů vracelo k výše uvedeným myšlenkám a zásadám z předválečného období.

Další organizační změnou bylo sloučení dvou vojenských vysokých škol v Brně a ve Vyškově do jedné státní vojenské školy, Univerzity obrany v Brně. Z hlediska obsahu a rozsahu předmětů došlo k rozšíření všeobecných ekonomických předmětů. Specializační předměty finanční a později ekonomické služby se sice z hlediska oblastí ekonomické služby neměnily, ale změnil se přístup k výuce, který zahrnoval i teoretické a právní rámce těchto oblastí ekonomické služby.

Současní i bývalí absolventi vojenských škol finanční specializace se uplatňují nejen ve strukturách AČR nebo Ministerstva obrany, ale i v zahraničí ve strukturách NATO, ale i v civilním veřejném či soukromém sektoru. Aniž by tato skutečnost byla oficiálně proklamována, po roce 1989 dochází k rozvoji původních myšlenkových vizí z období let 1919–1938. Bylo to dáno rozvojem spolupráce se zahraničními vojenskými školami států NATO zejména v USA, ve Velké Británii, v Německu apod., ale i vojenskými školami států V4 a civilními veřejnými školami. Toto zcela změnilo charakter přípravy finančních specialistů od pouhého studia a učení se předpisů ke studiu ekonomických a manažerských disciplín a práva a následně studiu a učení se předpisů. Takto připravení absolventi byli schopni realizovat zásadní změny ve finančním či ekonomickém zabezpečení. Příkladem může být např. zavedení nákladového účetnictví (nákladový controlling), nová organizace a systém ekonomické služby po roce 2012 a také účast v zahraničních misích AČR či na velitelství ve strukturách NATO.

Dílní relativně samostatnou kapitolou je odborná příprava příslušníků ekonomické služby zaměřená na vojáky v záloze, absolventy civilních škol a příprava vojáků z povolání a občanských zaměstnanců mimo systém vojenských vysokých škol. V této souvislosti je nezbytné pozitivně hodnotit sjednocení této přípravy do organizační struktury Agentury finanční AČR, Odboru přípravy personálu a podpory akvizic. Tímto došlo k vytvoření

metodického, vzdělávacího tělesa, které je využíváno pro potřeby ekonomických orgánů v praxi, ale i pro potřeby vysokoškolských studentů.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- AUGUSTIN, J. *Historie a vývoj vojenského školství na našem území od roku 1918 po současnost*. Bakalářská práce, FHS, UTB Zlín, 2015. [online]. [cit. 2023-12-14]. Dostupné z: <chromeextension://efaidnbmninnibpcapjcgliclefndmkaj/https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/32266/augustin_2015_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- ŠACH, J., BÍLEK, J., LÁNIK, J. *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí. Květen 1945 až květen 1955*. Praha: Ministerstvo obrany, 2006, ISBN 80-7278-377-7.
- HORÁK, R. a kol. *Východiska pro konstituování ekonomiky armády*. Brno: Vojenská akademie v Brně, 2002. ISBN 80-85960-39-2.
- KRČMÁŘ, F. *Dějiny kadetního vzdělávání v českých zemích do roku 1918*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2022.
- LOEWENSTEIN, B. *Vzdělání*. Wikipedia [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Vzd%C4%9Bl%C3%A1n%C3%AD>>.
- Ministerstvo obrany. [online]. [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <<https://mise.army.cz/>>.
- STRAKA, K. *Unifikace československé branné moci*. Praha: Vojenský historický ústav, 2016. [online]. [cit. 2024-01-22]. Dostupné z: <<https://www.vhu.cz/unifikace-ceskoslovenske-branne-moci/>>.
- STRAKA, K. *Francouzská vojenská mise v Československu 1919-1938*. Praha: Vojenský historický ústav, 2014. [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <<https://www.vhu.cz/francouzska-vojenska-mise-v-ceskoslovensku-1919-1938/>>.
- VERMACH, J. *Pět let trvání Vojenské intendantní školy v Praze: 1920-1925*. Praha, 1925, s. 10. [online]. [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <<https://digitalnistudovna.army.cz/view/uuid:8161a5cc-d0e7-440d-b991-e69b6883052a?page=uuid:f9cdd3e1-dbff-11e9-a1b3-005056b73ae5>>.
- VONDRÁŠEK, V.; CHRASIL, S., NĚMEC, P. *Příprava vyšších velitelů a štábních důstojníků v čs. armádě v letech 1918-1993*. Brno: Vojenská akademie, 1996.
- Bílá kniha o obraně. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2011. [online]. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/bila-kniha-o-obrane-190511_1.pdf>.
- Československá armáda v prvním desetiletí republiky. Praha, 1928, s. 37. [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <<https://digitalnistudovna.army.cz/view/uuid:e56759ec-b2b2-41b8-bd02-938ddb2d327?page=uuid:36cd2807-aec0-11ea-84ee-001b63bd97ba>>.
- KONCEPCE PŘÍPRAVY PERSONÁLU PRO POTŘEBY REZORTU MINISTERSTVA OBRANY. Ministerstvo obrany České republiky, 2019. [online]. [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/assets/ministr-a-ministerstvo/kariera-vzdelavani/vojenske-skolstvi/priloha-bez-nazvu_-00003.pdf>.

Metodický pokyn pro realizaci procesu controllingu v rezortu MO, Čj. 773/2017-8201 , Praha:
Sekce ekonomická Ministerstvo obrany České republiky (SE MO ČR).

Ministerstvo obrany. [online]. [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: < <https://mise.army.cz/>>.

Rozkaz Ministra obrany ze dne 26. prosince 2012 ve znění RMO č. 58/2013 (1. novela) ve znění
RMO č. 128/2014 (2. novela) ve znění RMO č. 73/2015 (3. novela) Finanční řízení
a finanční zabezpečení.

Zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách.

doc. Ing. Roman HORÁK, CSc.

Univerzita obrany, Katedra řízení zdrojů
Kounicova 65, 662 10 Brno
Tel.: + 420 973 442461
e-mail: roman.horak@unob.cz

Ing. Lenka BRIZGALOVÁ, Ph.D.

Univerzita obrany, Katedra řízení zdrojů
Kounicova 65, 662 10 Brno
Tel.: + 420 973 442416
e-mail: lenka.brizgalova@unob.cz

Ing. Alojz FLACHBART, Ph.D.

Univerzita obrany, Katedra řízení zdrojů
Kounicova 65, 662 10 Brno
Tel.: + 420 973 442347
e-mail: alojz.flachbart@unob.cz